

SLANGEØGLER

For godt et par hundrede år siden fandt arbejderne i et hollandsk kalkbrud et stort kranium siddende i kalken. Det mindede dem om hovedskallen af en krokodille. De holdt straks op med arbejdet og tog ind til doktor Hoffmann, der boede i Maastricht - byen lige ved.

Doktor Hoffmann plejede at samle forsteninger fra kalkbruddet og sende dem til museer i Holland og Tyskland. Han havde den aftale med arbejderne i bruddet, at han skulle prajes, når der blev fundet noget særligt. Nu tog han med ud og så på det formodede krokodillehovede. Det var ganske imponerende, over en meter langt og forsynet med spidse tænder. Det blev hugget fri af kalken og taget med til byen, hvor det snart blev en meget stor seværdighed.

Men dette faldt domherren Godin for brystet. Denne højtstående gejstlige boede i Maastricht og ejede jorden ved kalkbruddet. Han erklærede, at han følgelig også ejede det store kranium. Doktor Hoffmann ville nødig af med den store hovedskal, så det endte med en retssag. Den blev afgjort af domkapitlet, og som man kunne formode det, afgjorde domkapitlet sagen til fordel for domherren. Hoffmann mistede sin krokodille og måtte betale sagens omkostninger.

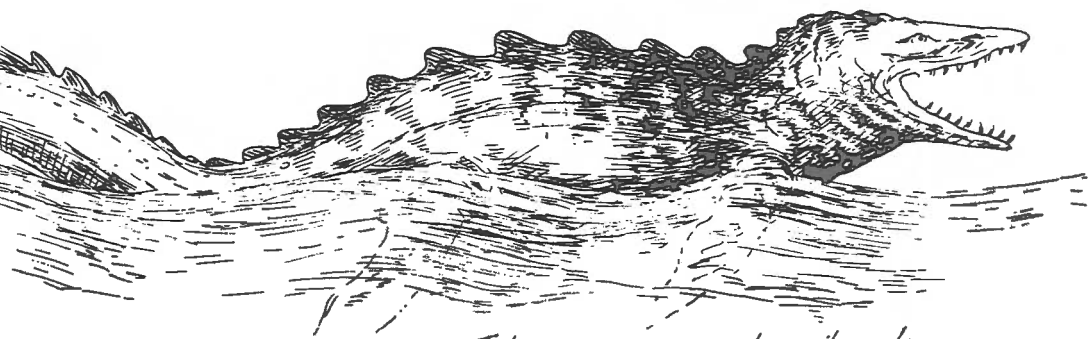
Domherren satte hovedskallen i et skab med glasvægge, på et lille landsted, han havde, imellem Maastricht og kalkbruddet. Han holdt af god vin, og når der kom gæster til landstedet, samledes man i muntert drikkelag omkring skabet med hovedskallen.

Der gik en tid på den måde. Men en dag skingrede tonerne af marseillaisen uden for byen. De franske revolutionstroppe lå for Maastricht og de indledte en belejring med at bombardere et fort i nærheden af domherrens landsted. Men den franske general havde hørt tale om krokodillehovedet, og han gav ordre til, at kanonerne under ingen omstændigheder måtte rettes imod landstedet.

Domherren havde dog anet uråd, og han hentede om natten sin skat og bragte den i skjul inde i Maastricht. Franskmændene, der var ude efter klenodiet blev altså narret i første omgang.

Men byen måtte overgive sig tilsidst. Hæren rykkede ind, og folkerepræsentanten udlovede 600 flasker ekstragod vin til den, som bragte den kostelige krokodille for dagen. Det virkede, allerede dagen efter havde et sjak på tolv gæve grenaderer fundet frem til kraniet og bragt det til det franske hovedkvarter.

Domherren blev fritaget for at betale krigsskat, men hans krokodille-hovede blev beslaglagt for den franske republik. Det blev nu kørt til Paris, hvor det nogle år efter blev videnskabeligt undersøgt og beskrevet af den dygtige anatom Cuvier. Han gav dyret navnet *Mosasaurus hoffmanni* efter doktor Hoffmann - der i sin tid havde bjerget hovedskallen. Ved samme lejlighed blev det påvist, at der slet ikke var tale om nogen krokodille, men om en uddød type af krybdyr fra den yngste del af kridttiden, nemlig slangeøglerne [mosasaurierne].

Tylosaurus - en nordamerikansk slangeøgle. Totallængde 6 m.

Det nævnte første fund af arten *M.hoffmanni* blev gjort i et kalkbrud ved Maastricht i Sydøstholland, hvor man bryder en løs, gullig kalksten fra kridttiden. Slangeøglerne nåede faktisk både at udvikles og uddø i løbet af kridttiden. Deres slangenavn skyldes deres langstrakte krop og hale. De var forøvrigt kæmpestore firben, der med en snes slægter var alminde-

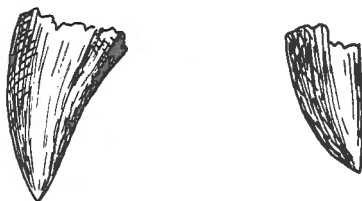
ligt repræsenterede overalt i verdenshavene. De var habile svømmere og fiskejagere.

Slangeøglernes nærmeste nulevende slægtninge er varanerne i Ostindien, der bliver 3 1/2 meter lange, altså en del mere end vore danske firben. Varanerne og slangeøglerne står temmelig nær ved slange-gruppens udspring. Et tegn i den retning er det ekstra led, som findes i hver "gren" af underkæben - ligesom hos slangerne tillader dette ekstra led, at dyrene kan sætte vældige kødklumper til livs.

Men ellers forløb deres udvikling ganske uafhængigt af slangernes. I ældre del af kridttiden viste sig et par grupper af svømmende firben, begge med lemmer som var almindelige firben-lemmer, ikke særligt egnede til svømning. Fra den mest langhalede gruppe udvikledes i slutningen af kridttiden de egentlige slangeøgler - med kraftig svømmehale og med for- og bagben i form af svømmeluffer. Dyrene havde kort hals og et langstrakt hoved med spidse tænder. Tænderne sad i gruber i kæberne ligesom hos krokodillerne men ikke som hos firbenene, hvad der forklarer den gamle fejltagelse i Maastricht. Lufferne er interessante ved at rumme et overtal af finger- og tåled, hvad der må have givet meget smidigt bøjelige luffer.

Dyrene nåede længder på omkring 6 meter.

De fleste fund er gjort i Kansas i U.S.A., hvor der i yngste del af kridttid var et hav, hvis bund opfangede de synkende kadavere af en mængde slangeøgler. I Danmark har man fundet tre isolerede tænder i skrivekridtet, to ved Mariager og en ved Ålborg.

*2 af de brune blanke tænder
af danske slangeøgler
(fra kridtbrud ved Mariager Fjord)*